

Bir Doğal Anıt

Ve Hazin

Koru(yama)ma

Öyküsü:

Kula İnsan

Ayaklızleri

Yerlerine yenileri konamayacak değeri doğa ortamında koruyamamanın hesabını insanlık ailesine ve gelecek kuşaklara verirken zorlanmayacak mıyız?

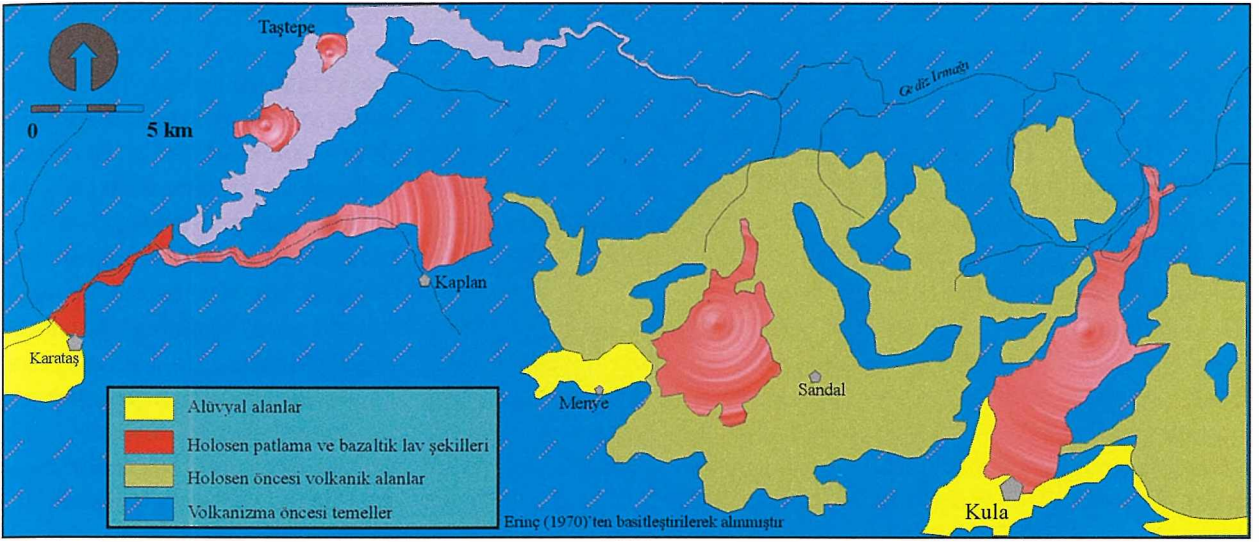
Hayali Alana Bir Yolculuk

Salihli'den kuzeydoğuda Demirci'ye doğru uzanan asfalt yolda Demirköprü Barajının mavi sularını sağınıza almış acelesiz ilerlemektesiniz. Ufukta baraj suları içine sokulmuş bir küçük yarımada gibi Leççelik ve onun en ucunda Küçük Divlit tepe krateri bir doğa tablosunun parçasıymışçasına görkemle durmaktadır. Bütün alan sanki bir yangın geçirmiş gibi ne kadar siyah! Otomobiliniz bir dönemci alırken bu kez aniden Divlit tepenin esmer güzel-

liğiyle burun buruna geliyorsunuz. Az ötede 8-10 haneli Kelkebir Damı sapağına ulaşmadan, dere yatağına oradaki keskin dönemeçten sonra, sağdaki düz alana park edilmiş pek çok otobüs ve otomobil dikkatinizi çekiyor. Yolun mutlu sonu! Türkiye'nin zamanında milli park haline dönüştürülmüş ilk ve tek insan ayak izi alanının yanıbaşındasınız.

Otomobilinizden inip az ileride ardını Divlit tepe'ye vermiş kocaman metal panolar önünde heyecanla dikilen, çoğunluğu öğrenci olduğu anlaşılan kalabalığa yaklaşıyorsunuz. Ziyaretçilerin dikkat-

lerini yönelttikleri panolardan birinde dereleri, tepeleri, köyleri, yüzeye çıkmış kaya türlerini gösteren bir harita ile birkaç doğrultuda yerin altındaki kaya türü ilişkilerini gösteren çizimler (bunlardan ilkinde Jeoloji Haritası, ikincisine de Jeoloji kesiti adı verilmiş) bulunuyor. Haritada, "şimdi buradasınız" işaretinin 400 m kadar kuzeydoğusunda 384 rakımlı Divlit tepe; ve 1500 m kadar doğuda 313 rakımlı Küçük Divlit tepe gözüküyor. Divlit tepenin güney yamacından geçen kırık çizgiler, içinde bulunduğumuz milli parkın sınırlarını gösteriyor. İkinci bir

Kula volkanitleri, Pleyistosen zamanında (günümüzden 1.1 milyon yıl önce) faaliyetine başlayarak geniş alanlara yayılmış bir volkanizmanın en genç evresini oluşturur.

panoda milli parkın özgün niteliklerine yer veriliyor. Burada, en uygun manzara noktaları, milli parkın antropoloji ve volkanoloji müzeleri, alanda bulunan volkanik şekillerle insan ayakizlerinin bulunduğu yerler ve ayakizleri üzerine bazı değerlendirmeler hep gösterilmiş bulunuyor.

Bir grup paleoantropolog ve öğrencisi, az ötede patikanın solunda şeritlerle çevrili, 100 m kadar uzunluktaki koridorun en ucunda iki çift ayakizi dizisinin siyah cürufların altına doğru kaybolduğu noktada cerrah dikkatiyle ayakizleri üzerinde çalışıyorlar. Bazıları üstteki cürufları uzaklaştırırken diğerleri henüz açığa çıkarılmış ayakizlerinin fotoğraflarını çekip el çizimlerini yapıyorlar; başka bazıları özel maddelerle onların kalıplarını çıkarmaya çalışıyorlar.

Asıl heyecan verici izler 200 m kadar batıda, yaşlı genç insanların toplanıp da gözlerini diktikleri yamaçta bulunuyor. Bunların bir bölümü ziyaretçiler için açılıp temizlenmiş; dağa doğru uzanan 50-60 m'lik kesim ise çok özel çalışmalar sonucu koruma altına alınarak yerden 1 m kadar yükseklikte taşlarla örülüp üstü çimlendirilmiş, belki 10 belki 20 yıl sonra

teknik ilerleyip de ayakizleri konusunda yeni bilgilere sahip olmak olanaklı hale geldiğinde onlara yeniden dönebilelim diye. Milli parkın kadrolu rehberinin sözlerine kulak veriyoruz:

"Araştırmacıların yorumlarına göre bölgedeki volkan faaliyeti kül püskürmesi ile başlıyor¹. Çevredeki engebeli topoğrafya üzerinde biriken küller 5-10 cm kalınlığa ulaşan beyazımsı renkteki tuf tabakasını oluşturuyor. Bu tabakanın oluşumundan hemen sonra, belki hafif bir yağmurla ıslanmış olan zemin üzerinde üç insan atası ayakizleri bırakıyor². Ayakizlerinden bir çifti Divlit tepeye doğru ilerleyen bir çocuğa ait olmalı. Diğer ikisi 42-43 numara ayak büyüklüğüne sahip olduklarına bakılırsa yetişkinler, ve önceleri Gediz nehrinin yatağı iken 1960'ta Demirköprü barajının yapımıyla birlikte sular altında kalmaya başlayan güney alanlara doğru gidiyorlar. Bunlara ek olarak hayvan ayakizleri, oturan bir çocuğun ya da yere konan bir eşyanın izleri olarak yorumlanan şekiller de bu resmi zenginleştiriyor³. Bazı araştırmacılar, ayakizi öteklerinin topuğa göre daha derin olmasını, ayakizlerinin volkan patlaması ile

BİR VOLKANOLOJİ AÇIKHAVA MÜZESİ

Demirköprü baraj gölünün batı yakasına bir kara yama gibi ilişmiş Çakallar volkanizmasının ürünleri, Kula volkanitleri adı verilen, 1.1 milyon yıl önce Pleyistosen zamanında faaliyetine başlayarak Kula civarında geniş alanlara yayılmış bir volkanizmanın son ve en genç evresini oluşturur⁴. Volkan konileri, kraterler, eski alüvyon çökelleri üzerinde kilometrelerce akmış lavlar, volkan külü ve cüruf türünden piroklastik kayalar, ve özellikle büyük ölçekli kütle hareketleri henüz dün gerçekleşmişçesine güncel görünümlü ve tazedir⁵. Bu son evre, Divlit tepesi civarındaki bir merkezden çıktığı sanılan ve üzerinde insan ayakizleri bulunan volkan küllerinin engebeli bir topoğrafya üzerinde birikerek 15-20 cm kalınlığa ulaştığı bir erken püskürme olayıyla başlar⁶. Paleomanyetik (yer manyetik alanının zaman içinde terslenme aralıklarının analizine dayanan) çalışmalar bu küllere 12 bin yıllık bir yaş öngörmektedir. Bunun hemen üzerine Divlittepe (diğer adıyla Çakallar) kraterinden çıkan, zamanla çapı giderek artan lav parçalarından ibaret cüruf seviyesi gelir⁷. Koni yakınlarına doğru ayakizlerini örterek korunmasını sağlayan cüruf tabakasının kalınlığı 10 m'ye ulaşmaktadır. Çakallar konisinde şiddeti giderek artan patlamalar en sonunda çok büyük bir patlamayla ve bunu izleyen koni doğu kesiminin yenilerek (parçalanıp kayarak) koniden çıkan lavlarla birlikte o zamanki Gediz vadisine doğru akmasıyla son bulmuştur⁸. Lavların Küçükdivlit tepeye vardıklarında kuzeye doğru yönelmesine bakılırsa bu tepenin daha önceden orada olduğu sonucuna varılabilir.

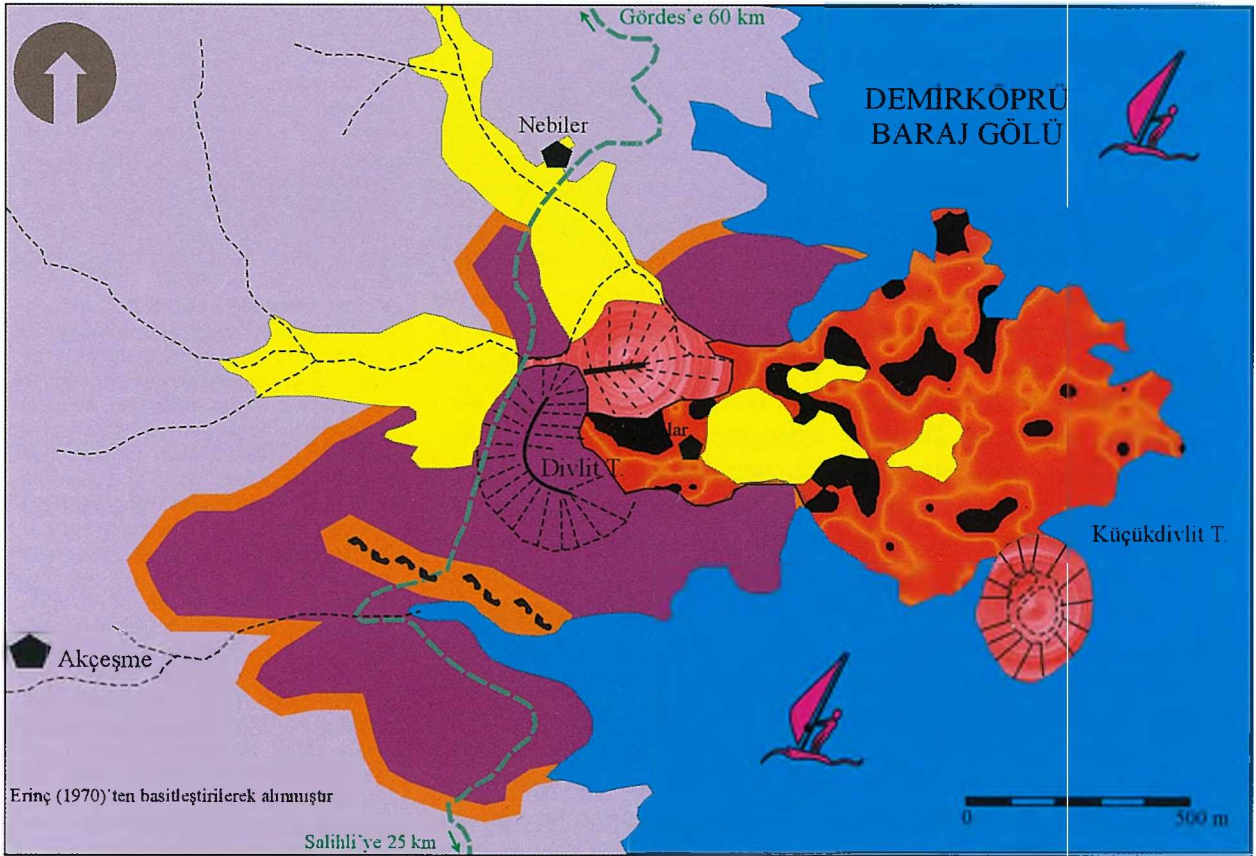
ilişkilendirilebilecek bir panikle kaçış sırasında bırakılmış olmasına bağlıyorlar⁴. Başka bazıları bu yoruma katılmıyorlar⁵. Onlara göre izler, volkan külü yağmuru kesildikten ve hafif bir yağıştan sonra sakin sakin yürüyen insanlar tarafından bırakılmıştır. İzlerin aşınmasına neden olabilecek fazla bir zaman geçmeden volkan patlaması yeniden alcvleniyor. Bu kez henüz arkamızdaki Divlit tepenin yerinde yeller eserken oradaki bir volkan bacası çevreye bol gözenekli lav parçaları fırlatmaya başlıyor. Ne kadar sürdüğünü henüz bilmediğimiz bu patlamalar silsilesi sonucunda en az 200 m yüksekliğe sahip Divlit tepe krateri ortaya çıkıyor.”

Görevliler, yeterli koruma önlemleri alınmış olduğundan ayak izlerinin yanbaşına kadar sokulmamıza ses çıkarmıyorlar. O zaman bu eski izlerin bazı morfolojik özellikleriyle bizim ayak izlerimizden ayrıldığına farkına varıyorsunuz. Bunların ayak başparmağı bizimkinden daha iri gözüküyor, ayak parmakları arasında belirgin açıklık bulunuyor, özellikle başparmakla yanındaki arasında. Ayrıca ayak dış kenarında belirgin bir kavis de izleniyor⁶. MTA eski paleontologlarından Fikret Ozansoy'a göre bütün bu özellikler güncel insandan daha eski, ilkel bir evrim basamağına işaret ediyor.

Daha çok dilek ve temennilerle bezenmiş bu imgesel yolculuk 10

bin yıl kadar önce yaşamış atalarımızı bize bağlayan uzun, meşakkatli yolun ayrıntılarına varıncaya değin tasavvur edilmesi ile devam edebilir, onları korkutup belki de yerlerinden eden Çakallar volkanizmasını daha yakından tanımamızı olanaklı kılabilir ve böylece gerçek bir tarih ve doğa bilincine doğru yelken açmamızı sağlayabilirdi.

Ancak Kula ayak izlerinin bulunuş ve korunması çalışmaları üzerine hızlı bir bilgilenme sizce gerçeğin soğuk yüzünü gösterecektir. Bugün bir doğa ve insanlık tarihi meraklısı, İzmir'e 130, İzmir-Ankara karayoluna 25 km'lik bir asfalt yolla bağlanan bu harikulade volkanik alanla onun içinde bulu-

Erinç (1970) ten basitleştirilerek alınmıştır

	Alüvyon		Bazaltik curuf		Çakallar öncesi volkanitler
	Son lav akıntısı		Ayakizli tüfler		Gnays

Ayckizleri Divlit tepenin güneybatısında bazaltik curufun altında yer alıyor. Divlit tepeden çıkarak bu kraterin doğu yamaçyla birlikte doğuya doğru akmış lavlar volkanbilinciler kadar ortalama insana da ilgi çekici gelecek gibi gözüküyor.

nan 10 bin yıl yaşındaki insan ayakizi dizilerini görmek istese, kendisini bekleyen manzara; izlerin bulunmasından sonra önce kol gücüyle, 1970'lerin ortasından itibaren mekanize olarak yapılan cüruf işletmeciliği yüzünden perişan edilmiş bir volkan konisi eteği⁷ ve işletme sırasında ne kadarının telef olduğu bilinmeyen, ancak bazıları civardaki köy odalarıyla köy evlerinin dekoratif malzemeleri olan⁸ ve hatta Stockholm Doğa Tarihi Müzesi'ne kadar ulaşabilmiş⁹ ayakizlerinden arta kalmış bir kaç kötü örnekten oluşan bir SİT alanı olacaktır.

Ayakizleri Ne Kadar Yaşlı?

Ayakizlerinin keşfinden hemen sonra yaşı üzerine ilk iddia MTA paleontologlarından Fikret Ozansoy'dan geldi. Hamilton ve Pamir gibi bazı eski araştırmacıların bitki örtüsü gelişimini dikkate alarak Pleyistosen dönemine (1.7 milyon yıl-10.000 yıl) atfettikleri, ayakizlerini de içeren Çakallar volkanizması Ozansoy tarafından hemen doğudaki Gediz vadisinin taraçalarına göre bağıl olarak yaşlandırılmıştır¹⁵. Ozansoy'a göre Gediz vadisindeki, en yaşlısı vadi tabanına göre en yüksekte (110 m yukarıda) bulunan taraçaların (eski akarsu çökellerinin) her birinin oluşumu geçmiştaki birer buzullaşma dönemine tekabül etmektedir. Buna göre günümüzden 400 bin yıl kadar önce sona eren Günz buzullaşması en yaşlı taraçanın (ki bunun içinde Çakallar volkanizmasına ait çakıllar bulunmuyor) oluşumunu sağlarken 250 bin yıl önce sona eren Mindel buzullaşması Çakallar volkanizmasından geldiği düşünülen volkanik çakıllar ve aynı zamanda bir tuf düzeyini de içeren daha düşük kattaki

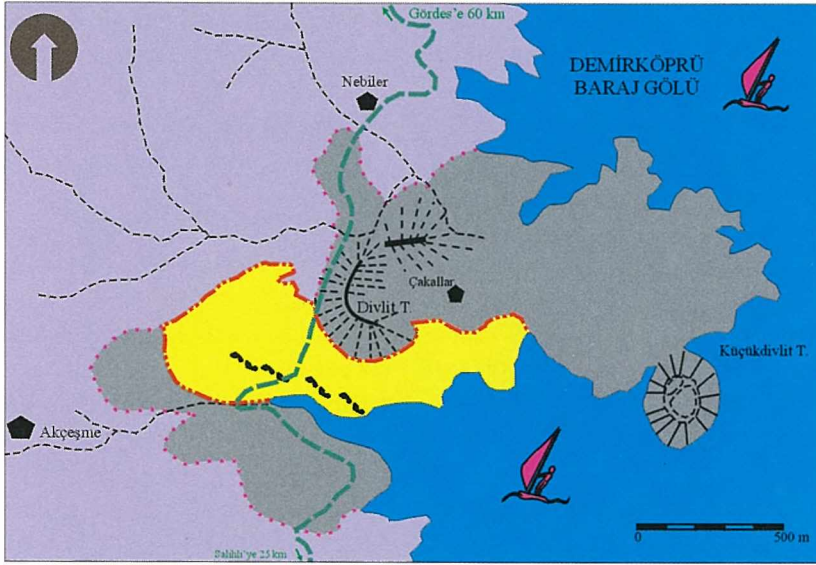

NASIL YAŞIYORLAR, NASIL DÜŞÜNÜYORLARDI?

Kula insan ayakizleri, yaşlandırma yöntemleri farklı sonuçlar vermekle birlikte daha güvenilir gözükken radyometrik yaş verilerine göre Üst Paleolitik dönemdeki (günümüzden 40 bin ile 10 bin yıl öncesi) yakın atalarımız tarafından bırakılmışlardır. Bu dönem insanı, üretimini tasarladığı son ürün konusunda açık seçik bir düşünceye ve onu gerçekleştirebilecek bir yeteneğe sahip gözüküyor. Ayrıca Orinyasiyenler (30-35 bin yıl önceki geç Paleolitik kültür) süslenme amacıyla pek çok boncuk üretmiştir. Bu zamanda müzik aletleri yapılmaya başlanmış, boyama, oyma imgeler ve nesnelere (bugün hala

anlaşılamayan törensel amaçlarla ilintili olsalar gerek) toplumsal yaşamın önemli bir unsuru haline geldi. Avcılıkta ustalaşmış üst paleolitik insan belki de daha ileri bir ekonomik ve toplumsal sistemi yansıtan ve orta paleolitikten daha geniş olan topluluklar halinde yaşıyordu. Gerek pratik kullanım amaçlı (taş gibi), gerekse bu tür kullanıma dönük olmayan (deniz kabukları ve kehribar gibi) nesnelere ilişkin kanıtlar, bu toplumların günümüz toplumlarına benzeyen birlikler, ortaklıklar kurmuş olduklarını göstermektedir.

Modern İnsanın Kökeni, Tübitak Yayınları, s.154-155.

I. Derece Doğal SİT Alanı

II. Derece Doğal SİT Alanı

tarayaı oluşturmuştur. Ozansoy'un bu yaklaşımına göre Çakallar volkanizmasının yaşı iyi bir yaklaşımla 250 bin yıl olarak dūřünlübilir.

Eriñ¹⁶, Çakallar volkanizmasına ait lavların Gediz'in vadi tabanı boyunca aktığını, dolayısıyla volkanizmanın Gediz vadisinin 10.000 yıl kadar önce oluşumuna yolaçan son glasiyo-östatik regresyon (kutuplardaki buzullaşmalardan kaynaklanan deniz seviyesi dūřmesi) sonrasında gerçek-

leşmiş olabileceğini ileri sürmektedir.

Yine MTA paleontologlarından İbrahim Tekkaya, Sanver (1968)'in Çakallar civarındaki ayakizli tüfleri örten cürüflarda yaptığı palcomanyetik çalışmaların sonuçlarına dayanarak tüfleri 12 bin yıl yaşında ilan etmiřtir¹⁷. Ozansoy'un ayakizli tüf için önerdiği 200 bin yıl yaşını da dikkate alan Tekkaya, tüflerle cürüflar arasına uzun bir zaman boşluğu, yani bir aşınma dönemi koymaktadır.

Kula civarındaki volkanizmayı değişik boyutlarıyla inceleyen eski MTA jeologlarından Tuncay Ercan, Çakallar volkanitlerinden K/Ar yöntemi ile radyometrik yaş tayini yaptırmış, ve 25.000±6.000 yıllık bir yaş elde etmiřtir¹⁸.

Son olarak, ODTÜ Fizik Bölümünden Yeter Göksu'nun 1978 tarihli çalışmasına göre, izlerin üzerinde bulunduğu tüflerin yaşı termoluminesans yöntemine göre 65.000 ±7.800 yıl iken izleri örten cüruf tabakasının yaşı 26.000±5.200 yıl olarak bulunmuřtur¹⁹. Yörede ayrıntılı bir jeomorfolojik çalışma yapan Dokuz Eylül Üniversitesi'nden İlhan Kayan, arazide sürekliliği gözlenen tüf ve cürüfların arasındaki pek de anlam verilemeyen bu yař farkına işaret etmektedir. Ona göre, ayakizleri için 10-12 bin yıllık bir yař, jeomorfolojik ve radyometrik çalışmaların sonuçlarına daha denk dūřmektedir²⁰.

Koruma Çabalarının Kısa Tarihçesi

1968 yılında Anadolu'da ilk insan ayakizlerinin bulunmasından

DOĞAL SİT NEDİR?

Doğal Sit, Jeolojik devirlerde tarih öncesi ve tarihi devirlere ait olup, ender bulunmaları veya özellikleri ve güzellikleri bakımından korunması gerekli yer üstünde, yeraltında veya su altında bulunan korunması gerekli alanlardır.

Bu alanlarda yapılacak tespit çalışmalarında, alanın özelliğine göre ilgili kurum ve kuruluşların görüşlerinin alınması esastır.

1. Derece Doğal Sit: Bilimsel muhafaza açısından evrensel değeri olan, ilginç özellik ve güzelliklere sahip olması ve ender bulunması nedeniyle kamu yararı açısından mutlaka korunması gerekli olan, korumaya yönelik bilimsel çalışmalar dışında aynen korunacak alanlardır. Bu alanlarda bitki örtüsü, topoğrafya, silüet etkisini bozabilecek, tahribata yönelik hiç bir eylemde

bulunulamaz; ancak,

a) Kesin yapı yasağı olmakla birlikte, resmi ve özel kuruluşlarca zorunlu olan alanlarda, teknik altyapı hizmetleri (kanalizasyon, açık otopark, telestyej, teleferik, içme suyu, enerji nakil hattı, telefon hattı ve benzeri) uygulamalarının Koruma Kurulu'nca uygun görüleceği şekliyle yapılabilir.

b) 1/25.000 ölçekli Çevre Düzeni Planı veya 1/5.000 ölçekli Nazım İmar Planı doğrultusunda hazırlanacak projesine göre ilgili koruma kurulundan izin almak koşulu ile halka açık rekreasyon amaçlı günöbirlik tesisler (lokanta, büfe, kafeterya, soyunma kabinleri, WC, gezi yolu, açık otopark ve benzeri) ile alanın ve çevrenin özelliklerinden kaynaklanan faaliyetlerin korunması ve geliştirilmesi amacıyla yönelik yapılar (iskele, balıkçı

barınağı, bekçi kulübesi ve benzeri) yapılabilir

c) Alanın doğal bitki dokusunu değiştirmeden Orman Genel Müdürlüğünün ilgili biriminden alınacak uygun görüş doğrultusunda koruma kurulunca açaçlandırmaya izin verilebilir.

d) Kar ve rüzgar devrikleri, doğal afetlerden etkilenmiş, hastalanmış veya kıymet ağacı olmayan açaçlar ile ormanların bakımı ve doğal dengenin korunmasını sağlamak amacıyla Orman Genel Müdürlüğünün ilgili biriminden alınacak teknik rapor doğrultusunda açaç kesimine koruma kurulunca izin verilebilir.

e) Orman alanlarında yangın için gerekli koruma önlemlerinin ilgili kuruluşlarca alınır.

sonra, MTA Enstitüsü, izlerin bulunduğu yörenin Milli Park olarak koruma altına alınması ve alanın Enstitü bünyesindeki Tabiat Tarihi Müzesi adına kamulaştırılarak bir açık hava müzesi haline getirilmesi amacıyla ilgili ve yetkili kurum ve kuruluşlarla çeşitli girişimlerde bulundu. Türk Tarih Kurumu, Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü, Türkiye Tabiatını Koruma Cemiyeti, Turizm ve Tanıtma Bakanlığı, Orman Bakanlığı Milli Parklar Daire Başkanlığı ve Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü ile yapılan yazışmalardan konuya iyi niyetli yaklaşımlarının dışında olumlu bir sonuç alınmadı. Aradan uzun bir zaman geçtikten sonra, ki geçen bu süre içinde, fosil insan ayak izlerinin koruyucu örtüsü niteliğindeki bazaltik cürufların briket imali amacıyla işletilmesi bütün hızıyla devam etmiş, her yıl binlerce kamyon cüruf taşınmış, izlerin bulunduğu topoğrafya değişmiş, köylüler kendi buldukları izleri yöreye gelen yerli ve yabancı kişilere ücret karşılığı satmıştır. Tarihin ve doğanın erozyonu tüm acımasızlığı ile yıkımına devam etmiştir.

1980'li yılların başında konu tekrar gündeme geldikten sonra, MTA Genel Müdürlüğü tarafından hazırlanan 1/25.000 ölçekli jeoloji haritası (İzmir K20 c1) ve bundan yararlanılarak hazırlanan 1/5.000 ölçekli yöre sınırlarını gösteren haritalar, zamanın Kültür Bakanlığı Taşınmaz Eski Eserler ve Anıtlar Genel Müdürlüğüne gönderilmiştir. Gönderilen bu haritalarda belirtilen sınırlar içinde kalan alan, Taşınmaz Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu Başkanlığınca 1981 yılında DOĞAL SİT ALANI olarak tescil edilmiştir. Kararda; alanın tel örgü ile çevrilerek resmi bir beğçi ile korunması, cüruf alımlarının yasaklanması ve verilen ocak ruhsatlarının iptal edilmesi, bir kaç ayakizinin yerlerinden alınarak en yakın bir müzede saklanması (halbuki 1969'da Fikret Ozansoy başkanlığında yöreye giden ilk araştırma ekibi 60 kadar ayakizini çoktan MTA Enstitüsü Tabiat Tarihi Müzesine taşımış, bunlardan birkaçı da sergilenmeye başlanmıştı), alanda temizlik ve çevre düzenlemesi yapılarak açık hava tabiat müzesi kurulması istenmiştir. Aynı yüksek kurul, daha

sonra 1981 yılında yeni ayak izlerinin bulunması olası alanları da 2. Derece DOĞAL SİT ALANI olarak tescil etmiştir. DOĞAL SİT ALANI olarak tescil edilen yörenin MTA tarafından tel örgü ile çevrilip bir beğçi ile korunması da, o yıllarda bu iş için ayrılmış proje ve ödenek bulunmaması nedeniyle, ne yazık ki mümkün olmamıştır. Daha sonra Kültür Bakanlığı İzmir 1 nolu Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu, 1989 yılındaki karar ile fosil ayak izlerinin bulunduğu alanı 1. Derece Doğal SİT Alanı, yeni izlerin bulunması olası yerleri ise 2. Derece Doğal SİT Alanı olarak yeniden, bir kere daha tescil etmiştir.

Bugün fosil insan ayakizlerinin bulunduğu alan, Manisa ili Salihli ilçesi, Sindel köyü; Gördes ilçesi, Çarıklar köyü, Nebiler mevki ile sınırlanan yöre Doğal SİT Alanı durumundadır. Doğal SİT Alanı olarak ilan edilen bu alan, uzun yıllar Adala bucağında bulunan jandarma karakoluna ve Sindel köyü muhtarlığınca yetersiz bir şekilde korunmaya çalışılmıştır. Öyle ki; karakol, Sindel köyüne 20 km

f) Taş, toprak, kum alınamaz; kireç, taş, tuğla, mermer, kum, maden vb. ocakları açılmaz; ancak sit kararı ilanından önce ruhsat almış olan işletmelerde sahanın rehabilite edilerek yasal süreci içinde işler tasfiye edilir.

g) Doğal dengenin devamlılığının sağlanması amacıyla ilgili kamu kurum ve kuruluşlarının görüşleri doğrultusunda alanın özelliğinden kaynaklanan faaliyetler Koruma Kurulu izni doğrultusunda sürdürülebilir.

h) Bu alanların korunmasını sağlamak amacıyla yönelik, her türlü bilgi verici uyan levhaları konulur; bu alanlardaki koruma önlemlerinin ilgili kuruluş ve yerel yönetimlerce alınması sağlanır.

i) Mevcut tescilli ve tescilsiz yapıların bakım ve onarımları yürürlükteki ilke kararları doğrultusunda yapılabilir.

2. Derece Doğal Sit: Doğal yapının korunması ve geliştirilmesi yanında kamu yararı gözönüne alınarak kullanıma açılacak alanlardır.

a) Bu alanlarda turizm yatırım ve turizm işletme belgeli turistik tesisler ile hizmete yönelik yapılar dışında herhangi bir yapılaşmaya gidilemez.

b) Kullanıma açılacak bölgelerde geçici dönem yapılanma koşullarının ilgili kurumların görüşleri alınarak Koruma Kurullarınca belirlenir; bu belirlemede varsa çevre düzeni planı veya nazım plan kararları ile arazinin topoğrafya, peyzaj, silüet vb. karakteristikleri gözönünde tutulur; ancak hazırlanacak Koruma Amaçlı İmar Planı kriterlerini etkileyebilecek nitelik ve yoğunluktaki uygulamalara Koruma Amaçlı İmar Planı yapılmadan izin verilemez.

c) Taş, toprak, kum alınamaz; kireç taş, tuğla, mermer, kum, maden vb. ocakların açılması; toprak, cüruf, çöp sanayi atığı ve benzeri malzemeleri dökülemez; ancak sit kararı ilanından önce ruhsat almış olan işletmeler sahanın rehabilite edilerek yasal süresi içinde işlerini tasfiye ederler.

d) Doğal dengenin devamlılığının sağlanması amacıyla ilgili kamu kurum ve kuruluşlarının görüşleri doğrultusunda alanın özelliğinden kaynaklanan faaliyetler Koruma Kurulu izni doğrultusunda sürdürülebilir.

3. Derece Sit alanı: Doğal yapının korunması ve geliştirilmesi yolunda, yörenin potansiyeli ve kullanım özelliği de gözönünde tutularak konut kullanımına da açılacak alanlardır.

* T.C. Kültür Bakanlığı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu'nun 5 Kasım 1999 tarih ve 659 no'lu kararı.

Ayakizlerinin doğal koruyucu örtüsü olan bazaltik çurufklar 1970'li yıllar boyunca briket imalı amacıyla işletilirken hem volkanik topografya hem de ayakizleri tahrip edildi.

uzaktadır ve 15 haneli köyün bir beğçisi dahi yoktur. Yerli ve yabancı turistlerin uğrak yeri İzmir'e yakın olan ve işlek bir asfalt yol kenarında bulunan, Anadolu'da henüz bir eşi daha bilinmeyen bu doğal anıtın tahrip edilmesi ve şimdilerde giderek büsbütün ortadan kaldırılması, koruma ve çevre düzenlemesi için görevlendirilmiş olan kurum ve kuruluşların üzerlerine düşen görevi yerine getirmemesinden kaynaklanmaktadır.

İnce bir kül tabakası üzerinde doğanın eşsiz bir lütfü olarak önce korunan ve sonra bir bölümü yüze ye çıkan, bazaltik çurufkların altında uzanıp giden fosil ayakizlerinin meydana getirdiği eğitici, düşündürücü, düşündükçe büyüleyici bu tablodan geriye yerinde birkaç ayakizi ile birkaç müzede doğal ortamından koparılmış sınırlı ayakizi kalmıştır.

Değerlenen Belgeler

¹ MTA Dergisi, 72, 204-208 (1969)

² Ege Coğrafya Dergisi, 6, s.11 (1992), Demirköprü baraj gölü batı kıyısında Çakallar volkanizması ve fosil insan ayakizleri

³ Yeryuvarı ve İnsan, 1/2, s. 8, İnsanlara ait fosil ayak izleri.

⁴ Yeryuvarı ve İnsan, 1/2, s. 4, Fosil insan ayakizlerinin öyküsü: İsmail Koçer ile bir söyleşi.

⁵ Ege Coğrafya Dergisi, 6, s.16-17 (1992), Demirköprü baraj gölü batı kıyısında Çakallar volkanizması ve fosil insan ayakizleri

⁶ MTA Dergisi, 72, 204-208 (1969)

⁷ Yeryuvarı ve İnsan, 1/2, s. 6, Fosil insan ayakizlerinin öyküsü: İsmail Koçer ile bir söyleşi.

⁸ Günaydın Gazetesi, 15 Ekim 1969.

⁹ Nature, vol.254, Nisan 17, s. 553. (1975)

¹⁰ TJK Bülteni, 25/2, 117-126 (1982)

¹¹ Bilim ve Teknik, 18/207, s1-2 (1985)

¹² Ege Coğrafya Dergisi, 6, s.11 (1992), Demirköprü baraj gölü batı kıyısında Çakallar volkanizması ve fosil insan ayakizleri

¹³ Ege Coğrafya Dergisi, 6, s.11 (1992), Demirköprü baraj gölü batı kıyısında

Çakallar volkanizması ve fosil insan ayakizleri

¹⁴ Ege Coğrafya Dergisi, 6, s.11 (1992), Demirköprü baraj gölü batı kıyısında Çakallar volkanizması ve fosil insan ayakizleri

¹⁵ MTA Dergisi, 72, 204-208 (1969)

¹⁶ İstanbul Üniversitesi Coğrafya Enstitüsü Dergisi, 9/17, 7-32.

¹⁷ Yeryuvarı ve İnsan, 1/2, s. 10, İnsanlara ait fosil ayak izleri.

¹⁸ Tuncay Ercan'ın MTA Jeoloji Etütleri Dairesi'ne raporu, 29.03.1985

¹⁹ Archeo Physica, 10, 455-467 (1978)

²⁰ Ege Coğrafya Dergisi, 6, s.22 (1992), Demirköprü baraj gölü batı kıyısında Çakallar volkanizması ve fosil insan ayakizleri.

Faruk Ocakoğlu

Dr., MTA Jeoloji Etütleri Dairesi

Çetin Ertürk

Jeoloji Yüksek Mühendisi, MTA Tarih Müzesi